

TURINYS

I TEMA. VAIKYSTĖS PATIRTYS • 6

1 SKYRIUS. Šeima ir namai • 6

1. Kada namuose saugu? Jono Biliūno apsakymų ciklo „Kūdikystės sapnai“ veikėjų vertybės • 6
2. Kodėl žmogui svarbu šeima ir namai? Jono Biliūno gyvenimas ir asmenybė • 7
3. Kokie vaiko santykiai su artimaisiais? Vinco Krėvės apsakymo „Antanuko rytas“ veikėjų charakterio ypatybės • 9
4. Kokia šeimos vertė? Astridos Lindgren apysakos „Rasmusas klajūnas“ svarbiausios idėjos • 10

• 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 11

2 SKYRIUS. Stiprinantys ir skaudūs išgyvenimai • 13

1. Kaip išvengti skaudžių išgyvenimų? Stepo Zbarsko „Ganyklų vaikai“. Apsakymo „Belaisvis“ vaizduojamasis pasaulis • 13
2. Kokie išgyvenimai mus stiprina? Jono Biliūno apsakymo „Brisiaus galas“ pagrindinis veikėjas • 14
3. Kokios pirmosios doros pamokos? Jono Biliūno apsakymo „Kliudžiau“ prasmė • 16
4. Kodėl svarbu būti atsakingam? Šatrijos Raganos apsakymo „Vyšnios“ pasakotojas • 17
5. Kada nelengva apsispręsti? Juliaus Kaupo senųjų laikų padavimo „Stirniukas“ veikėjų vidinis pasaulis • 18
6. Kaip skaudūs išgyvenimai paveikia draugystę? Bitės Vilimaitės apsakymo „Čiuožyklos muzika“ veikėjų tarpusavio santykiai • 19

• 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 20

3 SKYRIUS. Žmogaus ryšio su žmogumi vertė • 22

1. Koks žmonių ryšys yra vertingas? Violetos Palčinskaitės eilėraščių „Palesinti paukštį“, „Iš ko padarytas pasaulis“ nuotaika • 22
2. Kodėl žmogui svarbu išreikšti jausmus? Janinos Degutytės eilėraščiu „Džiaugsmas“, Ramutės Skučaitės eilėraščiu „Vasara“ perteikiami jausmai • 24
3. Koks būna žmogaus ryšys su žmogumi? Juozo Erlicko eilėraščių „Gimimo diena“, „Akių debesėliai“, Sigito Gedos eilėraščio „Vakaro prašymas“ prasmė • 25
4. Kaip kūryboje atskleisti bendravimo vertę? Kūrybiniai darbai – eilėraščio kūrimas ir iliustravimas piešiant • 27

• 3 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 28

II TEMA. KASDIENĖ IŠMINTIS • 30

1 SKYRIUS. Lietuvių tautos sąmojis ir išmintis • 30

1. Kaip atsirado smulkioji tautosaka? Patarlių ir priežodžių tematika ir paskirtis • 30
2. Kaip užkoduojama perkeltinė prasmė? Mįslių, minklių kūrimo būdai • 31
3. Kaip seniau buvo šmaikštaujama? Skaičiuočių, greitakalbių, erzinimų, anekdotų žaismingumas • 32

• 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 33

2 SKYRIUS. Pasakėčios – išplėtotą patarlių išmintis • 34

1. Kaip pasakėčiose plėtojama patarlių išmintis? Alegorija Simono Stanevičiaus pasakėčioje „Žmogus ir levas“ • 34
2. Kodėl pasikartoja pasakėčių siužetai? Ezopo pasakėčios „Žmogus ir liūtas“ dorybės • 35
3. Kas būdinga pasakėčioms? Ezopo pasakėčių „Nesutarių žemdirbio vaikai“, „Liūtė ir lapė“ bruožai • 37

• 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 38

3 SKYRIUS. Žaidimas žodžiu vaikų literatūroje • 39

1. Kodėl žaidžiama žodžiu? Kazio Borutos apysakos „Jurgio Paketurio klajonės“ vaizdingumas • 39
2. Kas yra pramanai? Rimanto Černiausko „Slieko pasakos“ žaismė • 40
3. Kaip aprašomi papročiai? Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzės“ pasakojimo guvumas • 42

• 3 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 43

III TEMA. NESENSTANTI PASAKŲ IŠMONĖ • 44

1 SKYRIUS. Pasakos sekamos ir šiandien • 44

1. Kodėl reikalingos pasakos? *Tautosakininkės Bronislavos Kerbelytės mintys apie pasakas* • 44
2. Kaip sekti pasaką? *Buitinė pasaka „Gudri mergina“* • 46
3. Ką mums kalba pasaka? *Buitinė pasaka „Gailestingas sūnus“* • 47

• 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 48

2 SKYRIUS. Pasakų veikėjai, jų siekiai ir vertybės • 49

1. Kaip pasakų veikėjai tampa herojais? *Stebuklinė pasaka „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“* • 49
2. Kodėl herojai visada laimi? *Stebuklinė pasaka „Devyniabrolė ir devyniagalvis“* • 50
3. Ką vertina pasakos žmogus? *Stebuklinė pasaka „Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas“* • 51
4. Kam pasakose reikalingas blogasis veikėjas? *Pasakų optimizmas* • 52

• 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 54

3 SKYRIUS. Literatūrinė pasaka ir tradicinės vertybės • 55

1. Kodėl liaudies pasaka įkvepia kūrybai? *Salomėjos Nėries poema „Eglė žalčių karalienė“* • 55
2. Kuo žavi eiliuota pasakos kalba? *Salomėjos Nėries poema „Eglė žalčių karalienė“* • 56
3. Kokias tradicines vertybes teigia literatūrinė pasaka? *Salomėjos Nėries poema „Eglė žalčių karalienė“* • 57
4. Kaip pasaka virsta drama? *Aldonos Liobytės dramatinė pasaka „Devyniabrolė“* • 58
5. Kaip dramos veikėją charakterizuoja jo kalba? *Aldonos Liobytės dramatinė pasaka „Devyniabrolė“* • 60
6. Kokius lietuvių tautos lobius atskleidžia literatūrinė pasaka? *Aldonos Liobytės dramatinė pasaka „Devyniabrolė“* • 61
7. Kaip atgaivinti žmogiškąją šilumą? *Hanso Kristiano Anderseno pasakos „Mergaitė su degtukais“ veikėjos vertybės* • 62

• 3 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 64

IV TEMA. NUOTYKIAI BRANDINA IR SUBURIA DRAUGUS • 65

1 SKYRIUS. Knyga padeda žmogui augti • 65

1. Kas yra gera knyga? *Lietuvos literatūros tyrinėtojų mintys apie knygas* • 65
2. Kuo knyga patraukia? *Vilės Vėl apsakymo „Kaip mes išgarsėjome“ intriga* • 66
3. Kaip nuotykis brandina žmogų? *Vilės Vėl apsakymo „Kaip mes išgarsėjome“ veikėjų charakterių kaita* • 68
4. Kaip nuotykis padeda pažinti save ir kitus? *Kristinos Gudonytės romano „Ida iš šešėlių sodo“ pasakotojos patirtos tiesos* • 69

• 1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 70

2 SKYRIUS. Draugų patiriami nuotyčiai • 72

1. Kaip atrandami ir pažįstami draugai? *Vytauto. V. Landsbergio „Rudnosiuko istoriją“ perkeltinė prasmė* • 72
2. Kaip puoselėjama draugystė? *Vlado Dautarto apysakos „Žydrieji jungos“ veikėjų ryšiai* • 73
3. Kodėl nuotyčiai suburia draugus? *Marko Tveno apysakos „Tomo Sojerio nuotyčiai“ siužeto vingiai* • 75
4. Kaip išbandomi draugai? *Marko Tveno apysakos „Tomo Sojerio nuotyčiai“ veikėjų jausmai* • 76

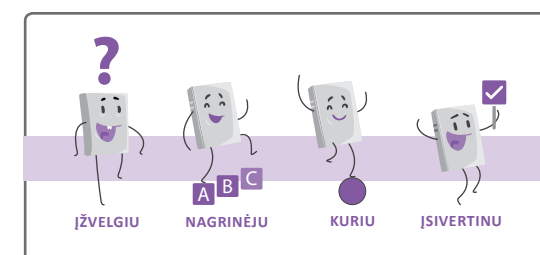
• 2 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 78

3 SKYRIUS. Veikėjų vertybinė branda • 79

1. Kaip savarankiškai patikrinamos tiesos? *Meinderto de Jongo apysakos „Gandalizdis ant stogo“ veikėjų svajonė* • 79
2. Kodėl svarbu burtis? *Romualdo Spalio apysakos „Gatvės berniuko nuotyčiai“ veikėjo patiriami išbandymai* • 80
3. Kaip grūdina patirti išgyvenimai? *Gendručio Morkūno apysakos „Grįžimo istorija“ siužeto intriga* • 81
4. Kas subrandina veikėjų charakterius? *Roberto L. Stivensono romano „Lobių sala“ veikėjo asmenybės augimas* • 82

• 3 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas • 84

SUTARTINIAI ŽENKLAI

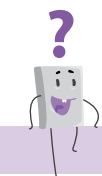

ITEMA. VAIKYSTĖS PATIRTYS

1 SKYRIUS. Šeima ir namai

1. Kada namuose saugu?

Jono Biliūno apsakymų ciklo „Kūdikystės sapnai“ veikėjų vertybės

ĮŽVELGIU

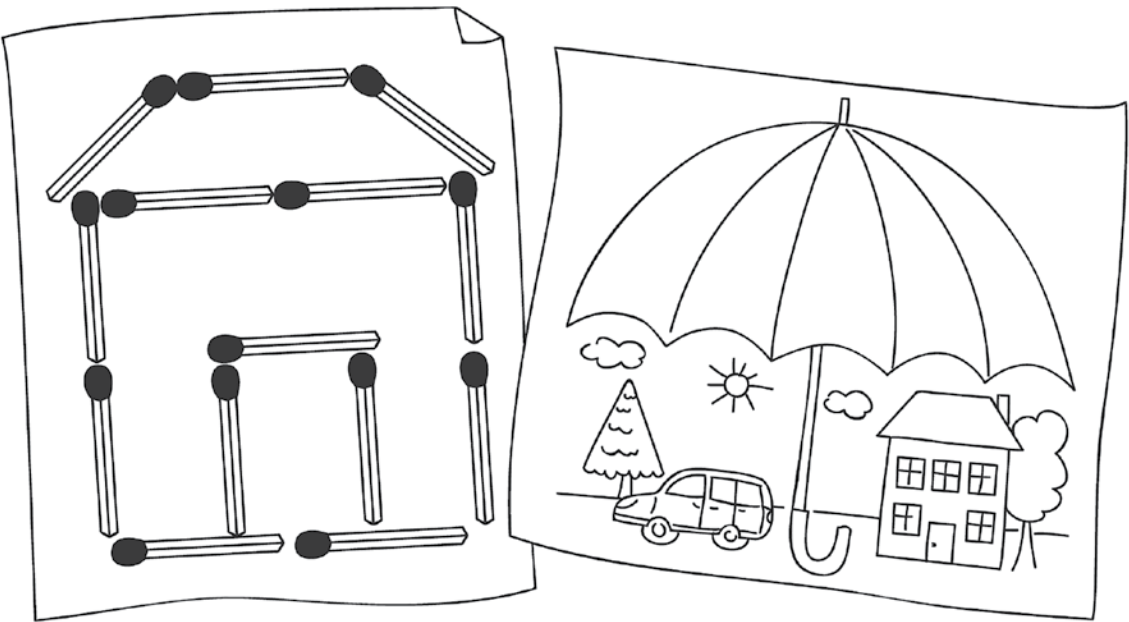
- Atidžiai perskaityk patarlę.
Kur ramu, ten tėvai, kur duonelė, ten namai.
- Užrašyk, kokios vertybės minimos patarlėje.

KURIU

- Žvelk į paveikslėlius ir pasirink tą, kuris, tavo nuomone, atspindi namų jaukumą, saugumą. Pa- grįsk savo pasirinkimą 2–3 sakiniais.

Mano nuomone, _____

- Sukurk ir užrašyk patarlę, posakį apie namus. Gali remtis paveikslėliais.

- Prisimink pamokoje skaityto Jono Biliūno apsakymo „Motina“ ištrauką. Remdamasis kūrinio ir asmenine patirtimi, schemoje įrašyk atsakymus, kada vaikui jauku ar nejauku, saugu ar nesau- gu namie.

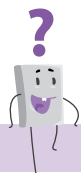

ĮSIVERTINU

1	Kokią temą aptariau?	2	- Kokias sąvokas išsiaiškinau? - Ką išmokau atlikti?	3	Kaip atsakysiu į pamokos klausimą? <i>Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu nagrinėtais tektais.</i>

2. Kodėl žmogui svarbu šeima ir namai?

Jono Biliūno gyvenimas ir asmenybė

ĮŽVELGIU

- Perskaityk žymaus lietuvių dailininko ir kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) mintį.
Kaip nuostabu pas mus namuos: visi tarpusavy gyvename tarsi nesudrumsta spalvų harmonija¹.
- Paaiškink, kokie šeimos narių tarpusavio santykiai aprašyti perskaitytoje citatoje. Gali remtis žodžio „harmonija“ paaiškinimu ir paveikslėliu.

1. _____

2. _____

¹ Harmonija – darna, derėjimas; santarvė.

NAGRINĖJU

1. Pamokoje mokeisi atpasakoti J. Biliūno biografijos faktus. Prisimink, kad rašytojas gyveno tik 28-erius metus, o paskutiniais metais gydėsi Zakopanėje (Lenkijoje). Ten juo rūpinosi žmona Julija (ją su vyru J. Biliūnu matai nuotraukoje, 1903 m.). Perskaityk jos prisiminimus.

Sanatorija, kurioje gulėjo Jonas, iš tiesų niūroka. Tada išsinuomojau kalnuos namelį – kambarėlis, virtuvytė ir stiklinė veranda. Ir mes tas kelias savaites gyvenom kaip pasakoj. Saulė kasdien mus lankydavo, o su ja – ir gera nuotaika. Leidau pinigų, gyvendama tik ta diena, ir J. Biliūnas ėmė gerėti. Atsirado nuotaika. Jis ėmė rašyti, svajoti, planuoti. Ir parašė daugiausia paskutiniaisiais mėnesiais būnant kartu. O aš dievinu žmogų, kuris rašo... „Brisiaus galą“, „Kliudžiau“. Jo visi apsakymai buvo nepaprastai trapūs, ir kiekviename galėjai įžiūrėti to didelio milžino – jį ir vadino meška – jautrią sielą.

2. Išvardyk, kokios asmeninės rašytojo savybės išryškėja žmonos prisiminimuose.

3. Remdamasis tuo, ko mokeisi pamokoje ir perskaitei *Užrašuose*, parašyk, kas rašytojui J. Biliūnui buvo svarbiausia.

ĮSIVERTINU

1

• Kokią temą aptariau?

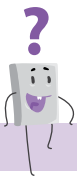
2

• Kokias sąvokas išsiaiškinau?
• Ką išmokau atlikti?

3

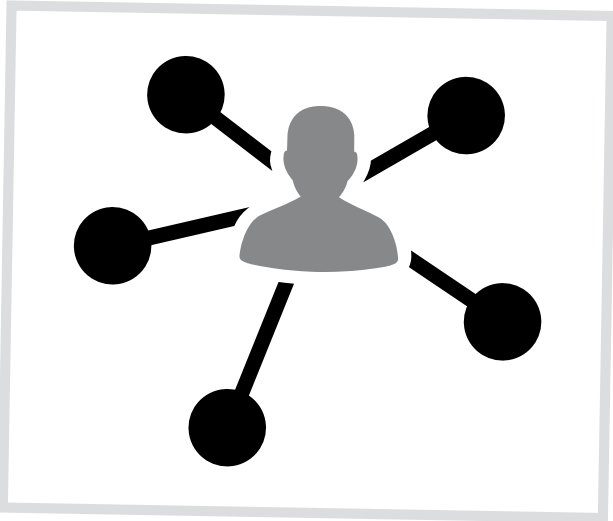
• Kaip atsakysiu į pamokos klausimą?
Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu nagrinėtais tektais.

3. Kokie vaiko santykiai su artimaisiais?
Vinco Krėvės apsakymo „Antanuko rytas“ veikėjų charakterio ypatybės

ĮŽVELGIU

- Perskaityk, kas yra charakteris.
Charakteris (gr. *charakter* – bruožas, ypatybė) – asmens būdas, elgesio, santykių su kitais žmonėmis savybės, požiūris į save, savo veiklą (pavyzdžiui, drąsus, geras).
- Koks tavo charakteris? Žvelk į piešinėlį ir aplink surašyk savo būdo bruožus.

1. Prisimink pamokoje aptartą V. Krėvės apsakymą „Antanuko rytas“ ir vienu sakiniu užrašyk, apie ką buvo skaityta ištrauka.

2. Užpildyk lentelę: apibūdink du pagrindinius apsakymo veikėjus, pateik pavyzdžių. Įsivaizduok, kad trečias veikėjas esi tu, ir užpildyk lentelės skiltis apie save.

Veikėjas	Charakterio bruožai	Pavyzdys
1. A _____ s	1.	1.
	2.	2.
2. S _____	1.	1.
	2.	2.
3. Aš	1.	1.
	2.	2.

3. Pasamprotauk, ar nuo žmogaus charakterio priklauso jo santykiai su artimaisiais.

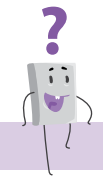
4. Su kuo iš savo artimųjų geriausiai sutari tu? Kaip manai, kodėl? Argumentuodamas baik pradėtą sakinį.
Aš geriausiai sutariu su _____, nes _____

ĮSIVERTINU

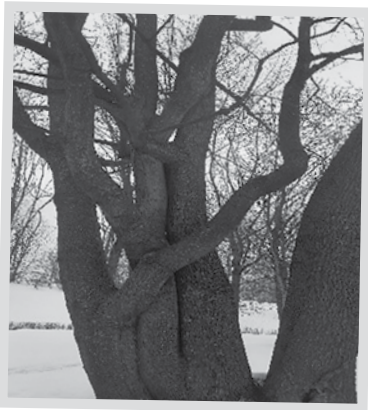
1	• Kokią temą aptariau?	2	• Kokias sąvokas išsiaiškinau? • Ką išmokau atlikti?	3	• Kaip atsakysiu į pamokos klausimą? <i>Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu nagrinėtais tektais.</i>

4. Kokia šeimos vertė?
Astridos Lindgren apysakos „Rasmusas klajūnas“ svarbiausios idėjos

ĮŽVELGIU

- Kas yra giminės medis? Kaip manai, kodėl jis vadinamas medžiu?
- Žvelk į nuotrauką ir užrašyk, kokių minčių ji kelia. Sugalvok jai pavadinimą, susijusį su pamokos tema.

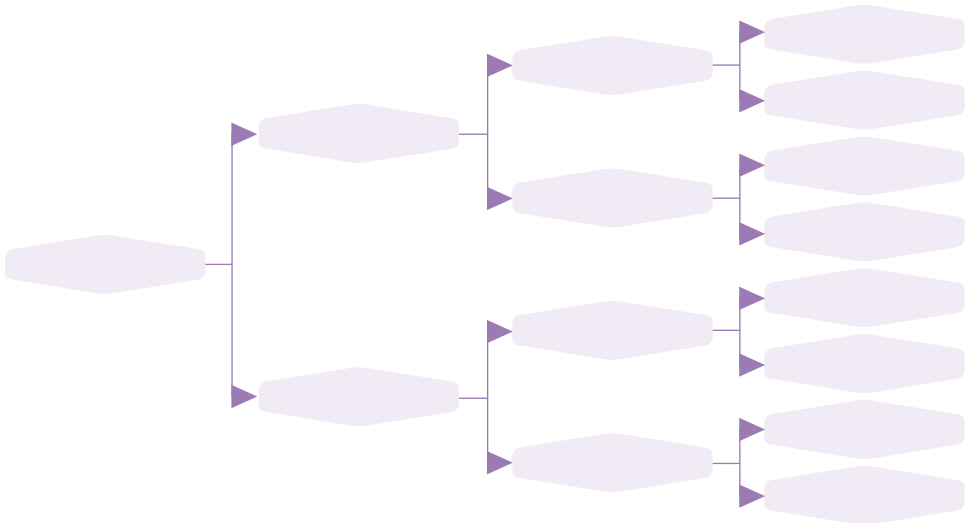

Nuotrauka iš asmeninio autorės albumo

KURIU

1. Giminės medžio schemoje surašyk savo šeimos narius (pradėk nuo savęs). Jei reikia, schemą papildyk: nupiešk trūksta-mus šešiakampius ir įrašyk juose giminės atstovų vardus.

2. Prisimink pamokoje aptartą A. Lindgren apysakos „Rasmusas klajūnas“ pagrindinį veikėją Rasmusą, kuris neturi šeimos. Sukurk (nupiešk arba parašyk) Rasmuso svajonių šeimos giminės medį.

3. Parašyk savo nuomonę, kodėl svarbu pažinti savo šeimą, gimines, žinoti savo kilmę, šaknis.

ĮSIVERTINU

1	• Kokią temą aptariau?	2	• Kokias sąvokas išsiaiškinau? • Ką išmokau atlikti?	3	• Kaip atsakysiu į pamokos klausimą? <i>Formuluoju teiginį ► paaiškinu ► pagrindžiu nagrinėtais tektais.</i>

1 skyriaus apibendrinimas. Įsivertinimas

- Penktos klasės mokiniams buvo pateikta anketa apie vertybes. Į klausimą, kas jiems yra svarbiausia, net 18 iš 25 moksleivių atsakė, kad šeima ir namai. O ką į šį klausimą atsakytum tu?

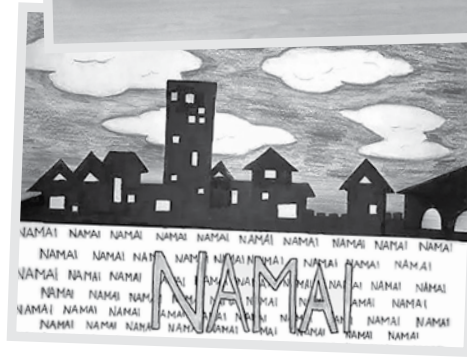
- Mokiniai atliko kūrybinius darbus, kurių tema yra vertybės. Pažvelk į juos ir argumentuotai parašyk savo nuomonę.

- Apibendrindamas viską, ką perskaitei 1 skyriuje, ir remdamasis asmenine patirtimi, parašyk 60–80 žodžių pasakojimą „Mano šeima“ arba „Mano namai“.

– Jei pasirinkai temą „Mano šeima“, papasakok apie savo šeimą, jos narius, atskleisk, kas jus sieja, kuo tau svarbi tavo šeima.

– Jei pasirinkai temą „Mano namai“, papasakok apie savo namus, jų savitumą, jaukumą, atskleisk, kas tau yra namai, kuo jie tau svarbūs.

(pavadinimas)

JSIVERTINU

Padedamas mokytojo, tėvų ar draugų, įsivertink savo sukurtą pasakojimą.

Teksto turinys	Ar sukūriau pasakojimą, atitinkantį pateiktą užduotį? Ar mano tekstas nuoseklus ir vientisas?
Teksto struktūra	Ar mano pasakojime yra visos teksto struktūrinės dalys (kryptinga pradžia, gerai suformuotas pasakojimas, pagrįstos išvados)? Ar teksto struktūrinės dalys grafiškai atskirtos, šis atskyrimas logiškas?
Kalbinė raiška	Ar mintis reiškiau aiškiai ir sklandžiai, vaizdingai? Ar sugalvojau įvairių rūšių sakinių (tiesioginių, klausiamųjų, šaukiamųjų)?
Raštingumas	Ar parašiau taisyklingai: nepadariau rašybos, skyrybos klaidų?
Pastabos	

2 SKYRIUS. Stiprinantys ir skaudūs išgyvenimai

1. Kaip išvengti skaudžių išgyvenimų?

Stepo Zbarsko „Ganyklų vaikai“.

Apsakymo „Belaisvis“ vaizduojamasis pasaulis

ĮŽVELGIU

- Pamąstyk ir parašyk, kodėl S. Zbarsko knygos „Ganyklų vaikai“ vertintojas apsakymus pavadinė „tikrais dailiosios literatūros brangakmenėliais“.

S. Zbarsko knyga „Ganyklų vaikai“ buvo pavadinta „tikrais dailiosios literatūros brangakmenė-“

liais", nes _____

KURIU

- 1.** Per pamoką skaitei S. Zobarsko apsakymą „Belaisvis“ iš knygos „Ganyklų vaikai“. Sukurk apsakyme minimo kiškučio aprašymą pavartodamas bent tris kūrinio citatas:

Ruda kiškio nugara, atsukta į saulės pusę, ramiai skendėjo žolėje.

Išgąsdintas kiškis buvo bešokęs iš guolio ir beišsprūstęs iš glėbio.

Kiškis gyveno čia, misdamas vasarojaus želmanimis.

Tarpais lakstė palei kertes, ieškodamas kokio plyšio, arba graužė sienas.

Iš pirštų imdavo traukti daržoves arba žolę.

- 2. Aprašyk kiškutį nuosekliai. Gali remtis pateiktais klausimais.**

– *Kokia išvaizda?*

– Koks karakteris?

– Kaip elgiasi?

– Kq mëgsta?

– *Kuo minta?*

– Dėl ko reikalingas?

(pavadinimas)